

AUTOINSTRUIREA - FUNDAMENTUL DE BAZĂ AL MODERNIZĂRII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR

Olga CHIRCHINA, Zinaida GHILAN

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

The article is devoted to the investigation of self-learning skills and self-training for the students - future teachers. In this article the structure of self-learning competences, internal and external factors, that influence the learning activity and conditions for the formation of motivation are analyzed. The conclusion is that preparation of students for self-learning is of great importance in professional training system.

Problema informatizării în secolul XXI a căpătat un caracter global, influențând toate domeniile de activitate ale societății, inclusiv învățământul. După cum se atestă în *Strategia învățământului superior din Republica Moldova în contextul procesului Bologna* (2004) [1], actualmente are loc o revizuire a valorilor în învățământul superior. Pe lângă principiul de bază al noii orientări, care prevede trecerea de la formarea profesorului – specialist în domeniul informaticii – spre formarea personalității viitorului cadru didactic, procesul de formare a profesorului de informatică este în dependență de progresul tehnicii și științei, ceea ce solicită de la absolvenții instituțiilor pedagogice competențe de autoperfecționare. În literatura de specialitate se subliniază că pregătirea viitorilor specialiști prin autoperfecționare intră în rândul problemelor comune ale tuturor instituțiilor de învățământ superior [2, 3].

În *Dicționarul enciclopedic* se menționează că „principala formă prin intermediul căreia se concretizează autoperfecționarea este studiul individual” [4, p.79]. După A. N. Tremblay, eforturile teoretice și practice ale cercetătorilor în domeniul autoinstruirii pot fi divizate în opt „curente”, fiecare dintre ele adăugând unele aspecte specifice procesului de autoinstruire: curentul extrașcolar, sociocultural, epistemologic, psihometric, didactic, cognitiv, curentul centrat pe dezvoltare, curentul focalizat pe organizare [5]. Analiza acestor curente permite a evidenția unele idei principale referitor la procesul de autoinstruire cum ar fi: planificarea actelor de învățare autonomă și proiectele asociate lor sunt foarte importante la vârsta adultă (studenții); autoformarea are o „importantă dimensiune socializantă” (P. Portelli, 1995), deoarece rețelele de schimburi reciproce de cunoștințe sunt esența actului de învățare autonomă; autoformarea este dependentă de dezvoltarea personalității (G. Pineau, 1995) și permite formarea gândirii critice; condițiile interne interacționează cu cele de mediu extern în actul învățării autodirijate; P. Candy a menționat că orice inițiativă de cunoaștere face apel la propria cultură, că autoformarea este un act de proprie creație; curentul focalizat pe organizare s-a dezvoltat în funcție de/ca răspuns la problemele pieței muncii - este recunoscută importanța formării continue a forței de muncă [6].

Se consideră că autodirijarea învățării exprimă cel mai bine libertatea individului cu privire la deciziile vizând propriile nevoi de învățare; prioritățile în domeniul nevoilor și interesului de a învăța; motivația obiectivelor învățării; alegerea unor stiluri și strategii de învățare; evaluarea rezultatelor învățării [4]. Totodată, în literatură se constată că majoritatea studenților din instituțiile universitare nu sesizează specificul autoinstruirii și identifică activitatea de autoinstruire cu alte forme de activități independente, în același rând cu cele efectuate în mod obligatoriu pe baza sarcinilor propuse de profesori. Dar chiar tratând astfel fenomenul de autoinstruire, „2/3 de studenți se ocupă de aceasta neregulat” [2, p.76].

Pregătirea universitară a specialistului este un proces dificil și complex în care s-au îmbinat în mod organic problemele educaționale, pedagogice și cele de dezvoltare. Indiferent cât de perfecte sunt formele și metodele de învățare utilizate de către profesor în procesul de predare, fără activitatea cognitivă activă a studenților ele nu pot da rezultatele dorite. Conform [8], „în învățare se observă o progresivă deplasare a accentului de la determinanții ei externi la determinanții proveniți din interiorul individului: accentul se pune pe subiect, pe personalitatea lui care răspunde specific la anumite influențe și care modelează propriul comportament”. O importanță deosebită are problema formării unei atitudini la studenți față de dobândirea competențelor de lucru independent. Conform literaturii de specialitate, structura competenței de autoinstruire a studenților include: a) subcompetența de autoproiectare a strategiei personalizate de autoinstruire; b) subcompetența de realizare/ implementare a acestei strategii; c) subcompetența de autoevaluare a rezultatelor autoinstruirii și a procesului în ansamblu – în unitatea lor cele trei subcompetențe sunt interdependente [7].

Autoinstruirea (ca și orice alt tip de activitate practică cognitivă) reprezintă o unitate de factori interni și externi. Drept factori externi pot servi organizarea locului de muncă, modurile de fixare a materialului de curs, formele de control etc. Aspectul intern al activității de autoinstruire se reflectă în tehnicile de autoactivitate, de autoreglementare, de autocontrol, în memorie, gândire, vorbire, imaginație, în sentimentele și voința de a lucra etc. Aceste tehnici sunt ascunse, dar contribuie asupra eficienței și îmbunătățirii calității muncii independente a studenților. În literatura psihopedagogică se menționează că factorii interni și externi corelează cu caracteristicile psihofizice ale personalității: emisfera cerebrală dominantă, temperamentul, stilul și motivația de învățare, rezistența la stresul de învățare, deprinderile de autoinstruire etc.

O importanță practică deosebită în autoinstruire au condițiile formării motivelor: formularea scopului autoinstruirii; tipul de organizare a procesului instructiv; locul studentului în sistemul relațiilor reciproce etc. Mai mult ca atât, în literatura de specialitate se accentuează că dorința studenților să învețe autodirijată necesită timp de pregătire suplimentar și efort. Dar dacă rezultatele nu sunt suficient de atractive, studenții nu vor fi motivați” [8]. Se mai accentuează că „autodirijarea nu se asimilează prin antrenament ca o abilitate simplă; din punct de vedere psihologic, învățarea autodirijată presupune voința de a învăța și controlul asupra proceselor de învățare; simpla prezență a unei intenții este condiția necesară pentru autoinstruire, dar nu și suficientă” [6]. Indicii motivațiilor cognitive ale studenților pot fi concretizați prin priceperea de a lucra activ cu materialul instructiv, distribuindu-l în câteva variante diferite; dorința de a reveni la analiza metodelor de lucru după determinarea problemei; priceperea de a se concentra asupra metodei de acțiune, când dorința de a obține mai repede efectul îl sustrage pe student de la analiza metodei propuse etc. Așadar, pregătirea teoretică și practică a profesorilor cu un coeficient mare de siguranță ocupă un loc important în sistemul învățământului profesional, deoarece pe parcursul vieții profesorii trebuie să urmeze independent științele și, drept consecință, să reacționeze ușor la schimbările introduse în programele de studii.

În cadrul pregătirii profesorilor de informatică a fost efectuată o cercetare cu privire la formarea competenței de autoinstruire la studenți. Conform ipotezei, studenții au nevoie de un curs special pentru formarea acestor competențe. Pentru a confirma ipoteza, la prima etapă a cercetării a fost efectuată o autoapreciere comparativă a competențelor de autoinstruire pentru studenții absolvenți (a. III-IV) și studenții anului I prin completarea chestionarului nr.1. Se consideră că studenții absolvenți sunt deja pregătiți în domeniul autoinstruirii și ei trebuie să răspundă mai adecvat și mai argumentat la întrebările chestionarului.

Chestionarul nr.1

1. Este important să învățați singuri?
2. Aveți cunoștințe, deprinderi și abilități de învățare autodirijată?
3. Considerați că pentru autoinstruire sunt necesare condiții materiale și/sau tehnice speciale?
4. Considerați că pentru autoinstruire aveți nevoie de condiții financiare?
5. Dvs. aveți aptitudini de autoinstruire?
6. Folosiți metodele de învățare în corelare cu caracteristicile psihofizice personale?
7. Numiți motivele pentru autoinstruirea dvs.
8. Enumerați condițiile informaționale necesare autoinstruirii.

Tabel

Rezultatele cercetării atitudinii de autoinstruire

Itemii	Studenții anului I (%)			Studenții anilor III-IV (%)				
	da	nu	nu știu	da	nu	nu știu		
Cunosc că este important să știe a învăța singuri	92	8	0	79	14	7		
Consideră că ei au cunoștințe, deprinderi și abilități de învățare autodirijată	58	13	29	69	3	28		
Pot defini motivele personale pentru autoinstruire	32	68	0	45	55	0		
Au aptitudini de autoinstruire	71	4	25	66	0	34		
Selectează metodele de învățare în corespundere cu caracteristicile psihofizice personale	3	10	87	5	72	23		
Consideră că trebuie să existe:	condiții materiale și/sau tehnice speciale pentru autoinstruire		75	17	8	93	7	0
	condiții informaționale specifice autoinstruirii		50	50	0	86	14	0
	condiții financiare pentru autoinstruire		46	46	8	83	14	3

Rezultatele cercetării prezentate în tabel demonstrează că gradul de înțelegere a importanței autoinstruirii la studenții anilor III-IV s-a redus de la 92% (a. I) la 79% (aa. III-IV) și, respectiv, a aptitudinilor de autoinstruire de la 71% (a. I) la 66% (aa. III-IV), însă se remarcă o creștere a certitudinii în domeniul cunoștințelor, deprinderilor și abilităților de învățare autodirijată de la 58% (a. I) până la 69% (aa. III-IV), iar 42% (a. I) și 31% (aa. III-IV) nu pot da un răspuns adecvat la această întrebare.

O problemă importantă atât pentru studenții anului I, cât și pentru studenții absolvenți reprezintă motivele personale de autoinstruire. În tabel se observă că aproximativ 55% din absolvenți și 68% din studenții anului I răspund la această întrebare că „nu pot defini motivele pentru autoinstruire”. Majoritatea din cei care au definit motivul personal de autoinstruire au răspuns că vor „acumula cunoștințe”, „dezvolta memoria” etc. În literatura de specialitate este cunoscut faptul că corelarea metodelor și tehnicilor de învățare cu caracteristicile psihofizice personale îmbunătățește rezultatele învățării. În baza cercetării s-a observat că atât studenții absolvenți, cât și studenții anului I nu iau în considerație aceste corelații.

În ceea ce privește necesitatea existenței condițiilor materiale și/sau tehnice speciale, informaționale și financiare, putem menționa că rolul acestora se mărește esențial pentru studenții anilor III-IV în comparație cu studenții anului I.

După prima etapă de cercetare se observă că competențele de autoinstruire pentru studenții absolvenți sunt insuficiente.

Reieșind din rezultatele obținute, pentru studenții anului I s-a propus un chestionar cu scopul precizării motivației, metodelor și tehnicilor de autoinstruire (chestionarul nr.2 [8]). Întrebările acestui chestionar pot fi divizate în patru grupe funcționale: 1) motive ale autoinstruirii; 2) metode și strategii utilizate în cadrul autoinstruirii; 3) tehnici de învățare folosite; 4) reclamarea de către studenți a unui curs special de autoinstruire.

Chestionarul nr.2

1. Este important să învățăm singuri? (Pe o scală de la 1-10, încercuiți cifra care s-ar potrivi opiniei dumneavoastră).

I		Neimportant		I		Important		I		Foarte important I	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

2. Enumerați cel puțin 5 metode de învățare individuală folosite de dumneavoastră

3. Când considerați că ați însușit cunoștințele, deprinderile și abilitățile de învățare individuală:

- (a) în școala generală
- (b) în liceu
- (c) la facultate
- (d) în alte situații

4. Cum ați însușit strategiile de învățare autodirijată:

- (a) singur, pe parcursul anilor de studii
- (b) am avut modele printre profesori
- (c) am studiat singur articole, cărți, ghiduri despre acest subiect
- (d) în clasă, prin instrucția profesorilor
- (e) în alte situații

5. Au fost ținute la facultatea dvs. cursuri în scopul instruirii studenților pentru învățare individuală? Specificați denumirea acestor cursuri:

6. Dacă s-ar fi ținut astfel de cursuri le-ați fi frecventat?

- (4) Da
- (3) Nu
- (2) Uneori
- (1) Fără opinie

7. Încercuiți în cele prezentate mai jos motivele pentru care ați frecventat acest curs:

- (7) m-ar forma pentru a mă descurca în orice situație de învățare și la orice vârstă;
- (6) îmi permite însușirea unor metode și tehnici de învățare eficiente;

- (5) voi deveni un bun manager al propriei activități de învățare;
 (4) îmi voi cunoaște mai bine stilul și capacitățile de învățare;
 (3) m-ar ajuta să-mi îmbunătățesc performanțele școlare;
 (2) mi-ar oferi oportunitatea să cunosc metodele de învățare ale mai multor persoane;
 (1) aș avea un număr mai mare de credite.
8. În ce an de facultate considerați că ar trebui să se desfășoare acest curs?
 (5) în anul I de facultate
 (4) în anul II de facultate
 (3) în anul III de facultate
 (2) în toți anii
 (1) alte situații
9. Pentru a fi eficient, câte ore ar trebui să fie prevăzute pentru acest curs în cadrul planurilor de studii?
 (a) un curs pe săptămână
 (b) 2 cursuri pe săptămână
 (c) un curs pe lună
 (d) alte situații
10. Enumerați cel puțin 4 teme care ar putea fi executate la un asemenea curs:
11. În ce măsură participați la propria dumneavoastră formare pentru învățarea individuală?
 (5) în foarte mare măsură
 (4) în mare măsură
 (3) în măsură relativă
 (2) în mică măsură
 (1) în foarte mică măsură
12. Este suficient ceea ce se învață în școală pentru a putea face față oricărei situații de învățare?
 (a) da, este suficient
 (b) da, este suficient doar pentru o perioadă de timp
 (c) nu, nu este suficient
13. Pentru o mai bună autoformare e necesară studierea unor ghiduri de învățare autodirijată:
 (3) acord total
 (2) acord parțial
 (1) dezacord
14. În ce măsură utilizați în învățare următoarele metode și tehnici de învățare? Ierarhizați-le în ordinea preferințelor de la 5 la 1.

(a) fixarea clară a scopului învățării	(5).....
(b) planificarea pașilor studiului	(4).....
(c) evitarea influențelor externe care împiedică învățarea	(3).....
(d) pregătirea din timp a temelor și subiectelor pentru examene	(2).....
(e) dozarea optimă a volumului de informație pe unitate de timp	(1).....
(f) tehnici de lectură rapidă și eficientă	
(g) tehnici de eliminare a stresului	
(h) învățarea textului prin scheme	
(i) formularea de întrebări în timpul ascultării unui mesaj	
(j) monitorizarea progresului în atingerea obiectivelor stabilite	
(k) recapitularea temelor	

15. Indicați gradul de satisfacție cu privire la strategiile de învățare pe care le stăpâniți:
 (5) absolut nesatisfăcut
 (4) nesatisfăcut
 (3) indecis
 (2) satisfăcut
 (1) absolut satisfăcut

16. Considerați că stăpânirea strategiilor de învățare vă permite rezolvarea cu succes a oricăror situații de învățare?

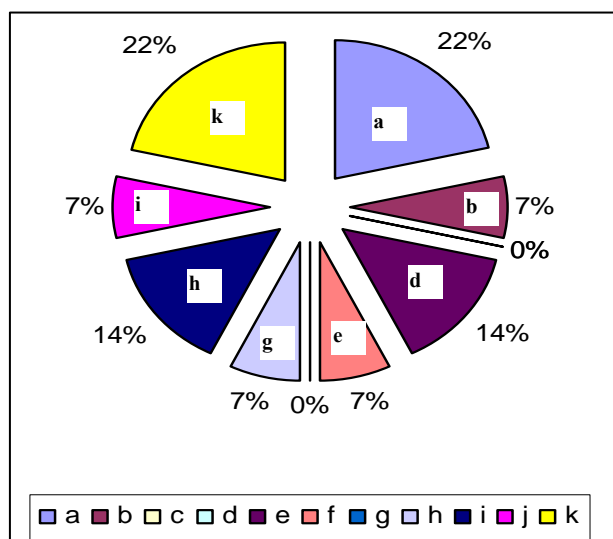
- (5) acord total
- (4) acord parțial
- (3) nici acord, nici dezacord
- (2) dezacord parțial
- (1) dezacord total

17. În ce situații utilizați sau veți putea utiliza strategiile de învățare individuală?

Rezultatele interogării au arătat că 71% din numărul de studenți înțeleg necesitatea de a-și forma competențele de autoinstruire. Majoritatea studenților (cca 85%) consideră că stăpânirea strategiilor de învățare le va permite a rezolva cu succes diverse situații de studiu. Cu toate acestea, 73% utilizează „conspectarea” și „memorarea esențialului” în activitatea individuală; „căutarea informației adăugătoare în internet” – 17% (itemul 2); 45% de studenți consideră că competențele de autoinstruire li se cer „întotdeauna, mai ales la examene”, iar 28% de studenți nu știu dacă au nevoie de aceste abilități. Răspunzând la itemul 3 al chestionarului, 88% de studenți evidențiază că au obținut singuri cunoștințe despre metodele de autoinstruire în instituțiile preuniversitare pe parcursul anilor de studiu și numai 12% din studenți au răspuns că aceste cunoștințe le-au însușit la facultate. Majoritatea studenților sunt de „acord parțial” că pentru o mai bună autoformare e necesară existența unui curs (ghid) de învățare autodirijată. Conform rezultatelor obținute, 75% de studenți consideră că acest curs este binevenit în anul întâi de facultate.

Ceea ce se referă la metodele și tehnicile de învățare utilizate de către studenți sunt reprezentate prin: „fixarea clară a scopului învățării” – 22%; „planificarea pașilor studiului” – 7%; „pregătirea din timp pentru examene” – 7%; „recapitularea temelor” – 22%; „dozarea optimă a informației” – 11%; „tehnici de lectură rapidă și eficientă” – 7% etc. (vezi diagrama).

Metode și tehnici de învățare utilizate

Diagramă

Așadar, putem concluziona că studenții doresc să utilizeze metodele și tehnicile de autoinstruire care le vor îmbogăți experiența de învățare. În acest scop, studenților le poate fi propus un curs opțional care [9, 10]:

- să ajute studenților a identifica momentele inițiale ale autoinstruirii și modul de apreciere a rezultatelor activității;
- să încurajeze studenții pentru ca să perceapă cunoștințele și informația despre lumea înconjurătoare și să aprecieze cum pot acționa – individual sau colectiv;
- să fie un ghid al experienței de învățare, decât un furnizor de informații;

- să ajute studenților la achiziționarea tehnicilor de evaluare necesare pentru a descoperi ce obiective ar trebui stabilite;
- să încurajeze studenții a stabili unele obiective care pot fi îndeplinite în mai multe moduri și să ofere o varietate de opțiuni pentru dovedirea performanțelor de succes;
- să asigure studenții că au perceput obiectivele, strategiile de învățare, resursele și criteriile de evaluare;
- să formeze la studenți abilitățile de cercetare, de luare a deciziilor, de dezvoltare personală și de auto-evaluare a muncii;
- să ajute studenților a utiliza instrumentele matematice în activitatea de autoinstruire;
- să formeze la studenți atitudini pozitive față de învățare;
- să cunoască tipurile și stilurile personale de învățare;
- să ajute studenților a folosi metode cum ar fi rezolvarea problemelor care îmbogățesc experiența lor etc.

Referințe:

1. Strategia învățământului superior din Republica Moldova în contextul procesului Bologna. www.utm.md/edu/legal/strategia_rm.pdf.
2. Mândăcanu V. Bazele tehnologiei și măiestriei pedagogice. - Chișinău: Liceum, 1997. - 358 p.
3. Pleșca M. Mecanismele psihologice ale adaptării studenților la activitatea de învățare. - Chișinău: CEP UPS „I. Creangă”, 2004. - 160 p.
4. Noveanu E., Potolea D. Științele educației: Dicționar enciclopedic. Vol I. - București: Sigma, 2007, p.79.
5. Dordea M. Abordări contemporane cu privire la autoinstruire. <http://www.actrus.ro/biblioteca/anuare/2004/a22.pdf>.
6. Dordea M. Abordări psihologice și pedagogice contemporane cu privire la autoinstruirea studenților. www.armyacademy.ro/reviste/2_2004/r8.pdf
7. Fundamente teoretice ale învățării și învățării autodirijate. [www.scribde.com/sociologie/psihologie/ FUNDAMENTE-TEORETICE-ALE-INVAT2314171910.php](http://www.scribde.com/sociologie/psihologie/FUNDAMENTE-TEORETICE-ALE-INVAT2314171910.php)
8. www.scribd.com/doc/16664146/Curs-de-curriculum-colar.
9. Cheryl Meredith Lowry. Supporting and Facilitating Self-Directed Learning. www.ntlf.com/html/lib/bib/89dig.htm
10. Pătrașcu D., Pătrașcu L. Temeiurile pedagogice ale organizării activității de sine stătătoare a elevilor și dirijarea ei la lecțiile de educație tehnologică și pregătire opțională. - Chișinău: UPS „I. Creangă”, 1992. - 202 p.

Prezentat la 17.12.2010